

Георги Раковски

Основни начала за
българската най-стара
повестност

Основни начала за българската най-стара повестност

Най-старите начала повестности всякаго народа се крият в неговите първобитни жилища, в неговото старонародно вероизповедание, в неговия първобитен език.

Увод

По изпитаните и одобрените изследвания на най-учените любословци и езикоизпитатели (лингвисти) признато и приемнато е за необоримо начало и доказателство, че сичките живеещи в Европа народи са преселци въобще от велика Азия, някои си от памтивека още, а някои си в познати отчасти времена и повременности, доколко е забележила оному всемирная по-вестност.

А в още по-обширна смисъл учените отдават и първото явление на света человеческого рода въобще в Хиндистан, както и първото разсеяние на науките оттамо е почнало.

Ето що говори о тому един учен: „Индийското мъдрословие е толкова обширно, што сичките системи мъдрословия се срещат в него; то съставля един цял свят мъдрословия и може се каза буквално, че повестността¹ Индийскаго мъдрословия е едно съкращение на цялата повестност мъдрословия.“ (Cours de l'hist. de la phil., par M. V. Cousin, 5, L)

А другаде истий описател говори: „Азия е люлката образования. Повестността дотамо достига и не по-нататък.“

Друг же един учен говори следния върху Хиндистан: „Деветнадесетия век, чрез своето собствено назначение и чрез науките на прошедшите векове, призван в по-деятелно и по-разяснено изискване на цялата истина, почувствува, че историческите, философическите и религиозните изследвания да би имали оттук нататък едно здраво основание, тии трябва да започнат от Възточний свят, кой е бил предтеча в областта на знанието и мисълта на Западний свят, който още от Платоновото време се признаваше негов ученик. Да би убо подпомогнал това чувствување, кое се показва више и више и да би послушал на една производителна мисъл, предприех трудовете върху възточното мъдрословие (философия) най-високото и най-пълното изражение на мисълта Възка. Между тойзи свят, почти съвсем нов за нас, Хиндистан със свой самскрит² толкова учебен и толкова метафизически, със своята вероизповедна мисъл толкова дълбока и толкова висока, със своята си философическа мисъл толкова дълбокомислена и толкова отважна, със своето въображение толкова творческо и толкова великанско, и своята природа

1. *повестност* – история

2. *самскрит* – така Раковски нарича санскрит, езикът на древната индийска цивилизация. Според него думата означава „сам скрит“, т.е. скрит, таен език.

толкова удивителна и толкова изобилна, Хиндистан, казваме, ни се явява голямото и древното гнездо на човеческата мисъл, като една точка средоточна и осветляюща от тойзи широк кръг на философическите и вероизповедните идеи, на узирително сродствени наречия, коя обемна горна Азия и коя достигна да обигърне сичкия почти стар свят. Въстина, че на горните Азийски равнини се е появил за първи път човеческият род; и оттамо е протекла голямата река образования, преди да покрие Европа и преди да постави подире си обширни песъчливи пустини. Човечесината не може би добре позната частно, трябва да я видиме в своята заедност. Тряба да присъствуваме в рождението ѝ, в зрялата ѝ възраст и разпалването ѝ. Тряба да можеме да свържем на ново кръжилата на тая голяма верига, коя като Нил река крие още своето начало от зрението света. Тая верига за нас има своето най-отдалено кръжило в Хиндистан; и дотамо само, както за Нил до Абисинийските планини, е дадено досега на човечната наука да се възкачи. Негли за бъдущност е предоставено да се дигне булото, кое покрива още далечните начала света.“ (Essais sur la philosophie des Hindous etc. par. C. Pauthier... Paris, MDCCCXXXIII)

[...] Това е мнението и стремлението на учените за бъдущата книжевност в Европа, т.е. да додат на истинните начала повестности човечества, а не да се водят веке сляпо от записаните в гръцките, еврейските и латинските книги.

Ето що говори и Лукиан, гръцки описател (живший около 180 л[ето] после Христа) върху началото на мъдрословието, т.е. на науката, в своето си съчинение - „Отстъпници“, де олицетворява в женски род мъдрословието (философията) и представя го говорещо със Зевса, като дъщеря с баща си:

„Т.е., че мъдрословието, науката, най-напред в Хиндистан се появила, в брахманите, а после в Етиопия, после в Египет и в Бабилон, в халдеите, оттамо в Скития, после в Тракия, отде Евмолп отишел в Елада и ги научил вероизповедание, а Орфевс ги научил музика (гряя) и тъй започнали науката в старата Елада, отде тракийците, кои не са били елини, но говорили са още един твърде ближен език с тях.“

Възпоменаемо же в Старий завет място едем (рая) за първо обитаеще първаго човечка, най-учени днешни европейци, изследующи го в строга сравнителна любословна наука, т.е. със разсъдителен разбор на записаното в Стариия завет земеописано положение и на днешните точни изследования на тях места, гори и реки, доказват, че то място спадало в горите Belourtag – Белур-даг (светла гора), на мястото, дето тойзи хребт

(грета) се съединява с Хималая към равнината на Памира.

Учените са делили досега народите в Европа и Азия на две главни отделения: на индо-европейски и семитически, както и езиците им. В първото отделение спадат потомците на арияните³, а във второто потомците Симови.

Но това име семитически⁴ (потомци Симови) в повествувателна истинна смисъл не е право, дадено е само тъй от учените за улеснение и порядък повестности, защото по днешната изтънена и усъвършенствувана почти наука тия стари знания, черпени от еврейските книги за Симови, Яфетови и Хамови потомци, както и за други много работи, остават настрана и науката, да би дошла до истинни следствия, трябва да бъде свободна и независима от всяко предразсъдие и от всяко извънестествено измишление, както говори твърде умно о тому и учений А. de Humboldt в своето си съчинение „Cosmos“: „Науката, за да бъде независима, не трябва да се стеснява от никакво вероизповедно правило, както е необходимо и за нравствените и вероизповедните вярвания да бъдат защитени от следствията, до които науката може да се доведе от своите изяснения.“

Наименованието индо-европейски народи и езици имало е за основа освен другите доказателства, изчерпани от науките, най-много сродството на езиците, които говорят или са говорили европейските народи, със самскрит и зендски⁵, най-стари съхранени в Хиндистан езици.

И действително, че това е едно живо и необоримо доказателство, кое не подпада в никакво си съмнение и опровергание.

Сравнителното любословие достигна още по-далеч чрез ежедневните нови успехи в езикоизпитанието и сега дава едно по-обширно и общото потомствено име на народите: *gase aryenne* – ариянско племе, както и на езиците *langues aryennes* – ариянски езици.

Учените полагат, че то ариянско племе някогаш е имало своята първобитна люлка – жилище, и че, разделивше се на две големи отделения поради вероизповедната разлика, коя се види във Ведите⁶ и Заратовите книги Занд-Авеста, отпосле още са живяли заедно за няколко време

3. *арияни* – арийци, название на древните народи, за които се предполага, че са говорили общ праиндоевропейски език и са обитавали Иран и Сверна Индия, а по-късно са се разселили из цяла Европа и част от Азия.

4. *семити* – название на група народи, към които принадлежат асирийците, вавилонците, арабите, евреите и др.

5. *зендски* – езика, на който са написани свещените писания на древните перси Занд-Авеста, приписвани на Зороастър (Заратуста).

6. *Ведите* – най-древните индийски свещени писания.

и учените им са имали сношение между си заради вероизповедния раздор, кой е последовал в тях. И действително, че сравнителната наука на сичките ариянски езици може ни доведе до една по-първобитна повремениост езика, в която първите отци на индийците, на персийците, римляните, славяните, келтите, германците и на гърците са живяли заедно в същите огради и под същите стрехи.

Ето що говори един учен езикоизпитател върху тойзи предмет и за старите ариани: „Метнете погледа си на сравнителната таблица спомагателнаго глагола ас, бити в разните ариански езици. Избранието на аса между сичките коренни слокове, кои также би могли да изразат мисълта на съществуванието и прибавлението на тойзи корен на един ред личних значения, кои са били сички изначала лични местоимения, били са дела лични, или ако щете, дела исторически. Тии са се изпълнили един ден, в едно определено време и в едно някое си място; и защото нахождаме тейзи исти форми в сичките членове на тая фамилия (арианскаго езика), от того следова, че преди още да се отправят праотците индийцев и персов към юг, а праотците на гърците, римляните, келтите, тевтонците и славяните преди да си възстановят първото становище към европейските крайбрежия, съществувало е едно малко племе от арии, възстановени вероятно по най-високая равнина в Средна Азия и кое е говорило един език, кой не е бил още ни самскритий, ни гръцкий, ни немский, но който е съдържавал източника на сичките тия наречия. Тейзи арии са били орачи и били са веке достигли на един някой си степен образования. Тии са отбягвали местта на кръвта и били са осветили брака; и тии са се молили Съществу, кое дава свет-лостта на небото и живота, под истото име, кое чуваме още днес в храмовете на Бенарес и в нашите черкви.“ (Max Miller, „La science du language, cinquieme lecon,“ p. 227)

Други же учени казват, че 1500 год. преди Христа един народ е излязъл от недрата на Ария (Arie), който се е отправил към юг, преминал Хималайските гори, победил туземците дасиите чрез своето си нравствено преимущество и умно развитие, съставил в Саптасинду (Индия по-гърчено) езгרותо индийскаго народа.⁷

Както и да е, сичките днешни най-учени езикоизпитатели приемат тая мисъл, основаючи се на сродството и единството езиков.

По това направление, т.е. по шествието на сравнителната наука езикоизпитания, ние се заузехме да напишем „Основните начала за

7. езгро – ядро

българската най-стара повестност⁶, отхаърляючи на страни скитските и татарските ями⁸, в които тъй немилостиво са ни хвърляли и стари, и нови писатели, кои са писали за нас, без да познават езика ни, народните ни от старости съхранени обряди и обичаи, старонародното ни вероизповедание, песните, приказките и пословиците ни, първобитните наименования на местата, по които живейме от памтивека и проч., и проч. Не по-малко отхвърляме и неосновната мисъл, коя са имали сички почти досега учени, че място първаго появления и разсадник първаго преселения на славянското днес названо племе било уж от север на юг, а именно от руските пустини, по които са ни скитали историците неуморно; а не от юго-възток към северо-запад, както е действително и било то първо и най-старо преселение.

Не че не признаваме познатите някои си по-последни преселения от север, но че щем доказва необоримо, защо ние сме първите и най-старите жители в Европа и най-чистите потомци на ариите, дето се и до днес нахожда обитающ българский род, и че тии последни преселения са били се пак от наши единородци българи, кои са били зели онова направление още от Хиндистанското си преселение и от Бабилонските страни, дето се задържаха много време, и после в познати от повестности времена дохождали в Европа не изеднаж, но на няколко си пъти и смесили са се със своите еднородни братя; а не че били татарски пълчища (орди), както са искали да ги представят странните⁹ историци, повлечени от византийските пристрастни и невежи описатели или же имеючи и своя си цел!...

Татарски някои си орди са прониквали в Старопланинский полуостров, но то е било твърде после и когато веке български царства съществуваша и името българин е било познато добре в Европа. А и тии татари и до днес се татари са остали.

Всяк здравомислящ човек може да разсъди, че тии най-стари преселения от Хиндистана в Европа не са могли да станат тъй за скоро, нити изеднаж, но трябало е векове за изпълнението им; нити пък са могли сичките да минат по едно си направление и чрез едно само място, защото някои си направления и места, а именно малоазийските и Възпора¹⁰ били са заузети от по-първите преселения и поради коя причина са ставали и боуве между им, ако и да са били единоплеменни.

8. *скитските и татарските ями* – така Раковски определя съвременните му теории за произхода на българите от скитите (славяните) и татарите.

9. *странните* – чуждите

10. *Възпора* – Босфора

Положивши себе за свято и необоримо начало: племената в преселенията си доносят със себе си първобитното си земеописание¹¹, своето вероизповедание и прилагат това земеописание на новите места, по които се населяват, положивши, казваме, това свято и необоримо начало, започваме кратките си изследования засега от тая точка зрения за българското най-старо битие.

А изследованията си разделяме на следния:

1. Какви местни названия са съхранили българите в днешните си жилища, пренесени от старите им жилища – Хиндистан.

2. Какви остатки от индийското старо вероизповедание се намират в днешните народни български празници, обряди и обичаи, баяния и очищения с води, песни, приказки и пословици, поклонения в някои си пещери, както и самите имена богов и проч.

3. Какви възпоминания е съхранил сам народ за преселението си от Хиндистан.

4. Сравнение българскогo езика със самскритогo и зандскогo и живи доказателства на много единствени свойства, коих само българският език от сичките други европейски езици и досега още е съхранил.

5. Името българин що значи и как е съхранено под това значение още от начала преселения им в Европа.

6. Повествувателни възпоминания три века преди Христа, в народни песни, пеяни и до днес още по България от народа.

7. Разяснение на Волжанското преселение и на мечтаемите за татарски орди Аспарухови и Кубратови военни отделения.

8. Кои са причините, що са увардили българите досега още тия толкo древни остатки.

9. Дали са имали българите писменост и книги преди кръщението Преславскогo двора и какви доказателства имаме на това.

10. Разбор върху мненията, които са имали досегашни многи писатели: а) Че българите били уж татарскогo рода и поколения;

б) А други някои си, че славяните и германците били уж потомци на скитите, които (скити) не били уж татарскогo рода и проч.

11. Народната българска цивилизация, съхранена в тях, коя ги отличава от другите народи и остатки от стари изкуства, занятия и художества в народа днес съхранени, кои сочат едно твърде старо и отдално от днешните времена образование.

Тия са началата и направлението, по които щем се държа в

11. *земеописание* – география

изследванията настоящаго си съчинения „Основни начала за българската най-стара повестност“.

Но да би дошли до тях точки предмета си, нужно е да метнем първо един кратък поглед върху най-важния точки всемирной повестности и тъй да започнеме нашата българска.

Статията е публикувана в първия и единствен брой на редактираното от Раковски списание „Българска старина“ (1865). Тя представлява въведение към „Основни начала за българската най-стара повестност“. Раковски цитира чуждите учени в оригинал и в свои превод, тук оригиналните текстове на френски и гръцки са отпаднали, както и някои цитати.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Николай Аретов

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7408>]